

1 JAN. 1956

9E JRG. NR. 1

1956

Verontrusting en vertrouwen

De humanistische beweging in Nederland is ontstaan als een uiting van verontrusting en vertrouwen: Verontrusting over de chaotische wereld waarin wij leven, en vertrouwen in de mogelijkheden die de mens niettemin ter beschikking staan.

Gespleten en ontwricht

Onze wereld is gespleten en ontwricht; gespleten door fanatieke overtuigingen en politieke machtsblokken; en ontwricht door tegenstellingen: welvaart tegenover ellende, blank tegenover gekleurd; en tengevolge daarvan bedreigd door de vernietiging en getekend door de angst. Onder deze omstandigheden durft de mens van vandaag nauwelijks meer in zijn toekomst te geloven. Het tempo van de techniek jaagt hem voort zonder een moment van bezinning over te laten; de veranderende samenleving plaatst hem voor vragen van opvoeding, levensgewoonten, moraal en maatschappelijke verhoudingen, die hem vervullen met twijfel en onzekerheid. Geplaatst in een vaak angst-aanjagende wereld, veelal losgeslagen van traditie en geloof, dreigt de mens niet zelden zijn leven te verliezen aan geesteloos vermaak en zich te verwarren in innerlijke moeilijkheden.

Er is een mogelijkheid

Maar er is ook een andere kant. Dezelfde techniek die ons bedreigt, biedt ook ongekende mogelijkheden. Voor het eerst in de geschiedenis liggen redelijke bestaanskansen voor ieder mens binnen het bereik. Ieders recht op deelgenootschap in de geestelijke en culturele verworvenheden kon pas nu zo algemeen en met zoveel nadruk gesteld worden. Nooit had de leus „Eén wereld of geen wereld” zulk een letterlijke betekenis. En wat de mens zelf betreft: er is in hem niet alleen kleurloosheid en kleinheid, maar ook verlangen naar gaafheid en gerechtigheid; er is in hem ook toewijding aan gezin en samenleving; er sluimert in hem ook kracht, die slechts bevrijd behoeft te worden om weerstand te bieden aan de bedreigingen van de tijd en mee te werken aan een menswaardiger bestaan. Daarbij knoopt het humanisme aan. Het doet een beroep op het verlangen dat zich niet uiten kan en op de kracht die zich niet verwerkelijken kan, zonder een geestelijke grondslag om op te bouwen.

Gerechtigheid en vrijheid

Het humanisme is geen leer voor lieden die zich onledig houden met theoretische bespiegelingen, maar een bron van bezieling voor praktische werkzaamheid, ook ten aanzien van de samenleving. Het doet geen keuze tussen de politieke machten, maar stelt aan alle politiek zijn eisen van vrijheid en gerechtigheid in onverbreekelijke samenhang.

Het humanisme staat niet toe de gerechtigheid te kopen ten koste van de vrijheid, en evenmin aan de vrijheid de gerechtigheid op te offeren. Daarom vraagt het van allen zich terdege rekenschap te geven van de eisen die een echt menselijke ontplooiing stelt. Bij alle ongelijkheid tussen individuen en groepen zijn zij toch in hun wezen juist als mensen verwant en verbonden. En deze gedachte verdraagt zich niet met schrijnende tegenstellingen tussen enkelingen en volken, waarbij honger naast overdaad en vrijheid naast willekeur bestaat. Het humanisme vergt dat ieder mens waar ook ter wereld in zijn eerste levensbehoeften bevredigend kan voorzien; en daarenboven dat ieder mens

de mogelijkheid gegeven wordt om naar aanleg en vermogens deel te hebben aan de welvaart en vrije zeggenschap uit te oefenen in de samenleving. Maar ook de toegang tot de geestelijke verworvenheden der mensheid behoort voor ieder open te staan, doordat onderwijs, kunst en cultuur van hun eenvoudigste tot hun hoogste vormen al naar ieders gaven binnen het bereik van allen worden gebracht.

Laagontwikkelde gebieden

De eis van gerechtigheid in vrijheid betreft niet alleen enkelingen, maar ook groepen en volken. Daarmee wordt ook het vraagstuk der laagontwikkelde gebieden aan de orde gesteld. Dat is niet alleen een politiek en economisch probleem, maar evenzeer een kwestie van menselijke verhoudingen. De bevolking van de ontwikkelde werelddelen zal de volkeren van de laagontwikkelde gebieden moeten leren zien in hun eigen aard, cultuur en behoeften. Als het Westen waarlijk medewerken wil aan de verwelkoming der gerechtigheid op wereldschaal zal het bereid moeten zijn daarvoor aanvankelijk offers te brengen; op den duur zal dit misschien zelfs de enige weg naar een meer bewoonbare wereld blijken te zijn. Daardoor kan deze medewerking ook meer en meer het karakter van samenwerking in het belang van alle betrokken volken krijgen.

Eén wereld

Hiermee wordt tegelijk gezinspeeld op de mogelijkheid tot vermindering van wantrouwen en haat, en de daaruit voortvloeiende oorlogsdreiging. Bewapening en koude oorlog beheersen de wereld sinds 1945. Steeds meer naties worden in de politiek der wereldmachten betrokken. De ontwapening van Duitsland, eens gepropageerd als middel tot genezing van het Duitse volk, is in het Oosten en ook in het Westen overgegaan in herbewapening. Welk vooruitzicht kan onder die omstandigheden geboden worden aan hen in Duitsland en elders die oprecht geloofd hebben in de na-oorlogse droom van werkelijke verenigde naties? Het humanisme beschikt niet over een formule die het mogelijk zou maken op eenmaal een einde te maken aan de wanhoop die tallozen bevangen heeft. Maar het kan misschien de krachten wekken, waardoor op den duur de talloze tegenstellingen over de hele wereld één voor één worden opgelost. Daardoor wordt de weg gebaad voor die éne wereld die tegelijk de enig mogelijke is.

Het gaat om de mens

Het humanisme belichaamt de gedachte van hardnekkige, opbouwende toewijding op ieder gebied van het leven. Het stelt daarbij in het middelpunt de vernieuwing van de mens door hem los te maken van de sleur, door hem te wekken uit de berusting, door hem op te roepen tot waarachtig mens zijn. Tot hem, en in het bijzonder tot de mens die in de godsdienst zijn houvast niet meer vinden kan, richt het zijn oproep: niet als wanhoopskreet, maar als getuigenis.

Wat is humanisme?

Het humanisme ziet die mens als een wezen dat aangewezen is op zijn menselijke vermogens. Hij is gekenmerkt door een menselijk beginsel dat in hem werkt en hem dwingt zijn houding te bepalen omtrent waar en onwaar, goed en slecht, mooi en lelijk. Het eerbiedigt hem, niet om zijn tekorten maar met zijn tekorten, als enkeling en burger. Het beseft dat hij niet alleen individu is, maar deel heeft aan gezin, natuur, maatschappij en heelal. Het vraagt van hem bereidheid tot redelijke verantwoording. Het vergt van hem dat hij ernst maakt met zijn mens-zijn in de praktijk van het leven. Het is geen dogma, maar uitgangspunt, een grondslag van verstandhouding tussen hen, die zonder uit te gaan van bijbel en kerkleer, hun verantwoordelijkheid willen aanvaarden voor een menswaardig leven. Het beschouwt het leven niet alleen als een

meedogenloze strijd om het bestaan, maar ook als een samenleven in verbondenheid tussen mensen die in de grond op elkaar aangewezen zijn.

Verbondenheid

Deze verbondenheid is het ook die de ogen geopend heeft voor de vragen en moeilijkheden waarmee ook de niet godsdienstige mens als ieder ander te maken heeft, en waarmede hij op zijn wijze klaar moet komen. Hij worstelt met problemen van opvoeding en gezin, van huwelijk en levensstijl, van leed en tegenslag, van leven en dood. Hij moet zijn weg vinden in zijn mogelijkheden en zijn tekortkomingen, zijn vreugde en zijn verdriet, zijn voorspoed en zijn eenzaamheid; zijn eenzaamheid vooral, want hoe onuitsprekelijk eenzaam en verlaten kan de moderne mens zijn. Juist daarom wil de humanist naast hem staan: Niet als een betweter die de wijsheid in pacht heeft, ook niet als weldoener die de moeilijkheden voor een ander zou kunnen oplossen, maar als een mede-mens, die niets verlangt dan hem te helpen zichzelf te helpen. Vandaar die honderden vrijwilligers en beroepskrachten die in het dagelijks leven en in ziekenhuizen, in bureaux voor levens- en gezinsmoeilijkheden en in militaire tehuizen, in arbeiderskampen en gevangenissen en op alle gebieden van maatschappelijk werk, niet anders willen dan een stuk praktisch humanisme verwerkelijken.

Gelijkgerechtigdheid

Daarom hebben de humanisten het gevoel een waardevolle bijdrage te leveren tot het geestelijk leven van ons volk. Zij kunnen dan ook volstrekt niet aanvaarden, dat men hen in Nederland als tweederangsburgers zou beschouwen. Zij aanvaarden het feit dat de meerderheid van ons volk godsdienstig is en zijn ten volle bereid daarmee ook in de praktijk van ons staatsbestel rekening te houden. Maar zij eisen voor zich en voor de niet-godsdienstige Nederlanders in het algemeen, de vrijheid ook hun overtuiging te belijden en te beleven op de voet van gelijkgerechtigdheid als staatsburgers.

Emancipatie

Ook in dit opzicht is alleen al het bestaan van een humanistische beweging als centrum van bezinning en bezieling, met haar eigen gemeenschapsleven en haar eigen organen, met haar strijdbaarheid als de gelijkgerechtigdheid in het geding is, en haar bereidheid tot samenwerking en respect voor de andersdenkende, een positieve factor gebleken in het Nederlandse volksbestaan. Zij vertegenwoordigt een nieuw zelfbewustzijn in de buitenkerkelijke wereld en de erkenning van een eigen verantwoordelijkheid. Zij belichaamt een eigen bijdrage aan het geestelijk leven en het eerlijke verlangen naar eenheid in verscheidenheid. Zij betekent een stuk emancipatie van de niet godsdienstige mens, die sprekend over zichzelf en zijn overtuiging niet langer hoeft te zeggen: Ik ben niets.

Vertrouwen

Het moderne humanisme leeft niet vanuit de optimistische verwachting dat de mens eigenlijk alleen maar braaf en goed zou blijken te zijn. Het weet van zijn kleinheid en zijn tekortkomingen, zijn zelfzucht en zijn laagheid. Maar het geeft ook uitdrukking aan het vertrouwen, dat steeds weer de krachten der menselijkheid kunnen doorbreken en het schijnbaar onmogelijke mogelijk maken. Daardoor vermag het tienduizenden te bezielen tot een meer dan gewone toewijding en tot een overtuiging die zich gelden doet op alle gebieden van het leven. En het stelt een ieder die zich daarmee verwant voelt de vraag of hij het verantwoord acht afzijdig te blijven, waar een onontkoombare taak te vervullen valt, en anderen te laten ploeteren voor een zaak die allen aangaat.

HET HOOFDBESTUUR VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

Het bovenstaande werd door de algemeen voorzitter van het Humanistisch Verbond op 1 januari 1956 uitgesproken voor de radio.

HET WOORD VAN DE WEEK

VERSCHIJNT
WEKELIJKS

Frankering bij
Abonnement
UTRECHT

De Heer
Mevrouw
Meijffrouw

Onbestelbare exemplaren
terug aan:
Bleyenburgerstraat 1, Utrecht

Het Woord van de Week

Humanistische radiolezingen uitgesproken voor de Vara-microfoon.

Administratie en redactie: Humanistisch Verbond, Bleyenburgerstraat 1, Utrecht, Postgiro 304960
Abonnementsprijs bij vooruitbetaling f 1,— p. kwart., losse numm. f 0,12, buitenland f 4,60 p.j.